

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1920

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1125

Kitap Adı : İnsan ve İmtihan

Book Title : The Human Being and the Divine Test

ISBN : 978-625-8724-81-3

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724813

Yazar | Author: Ayşe Bayraktar Barış | orcid.org/0000-0002-2006-7419

Kurum | Institution: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ROR ID: ror.org/025y36b60

Editör | Editor: Mustafa Necati Barış | orcid.org/0000-0001-5727-1715

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 265 (xvi+249)

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan | April 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRHT - İslam teolojisi | Islamic theology

BISAC: REL037060 - Din / İslam / Teoloji | Religion / Islam / Theology

THEMA: QRP - İslam | Islam

LC Classification: BP166 - İslam teolojisi | Islamic theology

DEWEY: 297.2 - İslam teolojisi | Islamic doctrinal theology

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.1835 - Teoloji | Theology

Scopus Subject Areas: 1212 - Din Araştırmaları | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Bayraktar Barış, Ayşe. *İnsan ve İmtihan*. FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İnsan ve İmtihan

Ayşe BAYRAKTAR BARIŞ

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Dr. Ayşe BAYRAKTAR BARIŞ

2003 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını 2007 yılında “İslam Kelamında Emri bi'l Maruf ve Nehyi ani'l Münker” başlıklı teziyle, doktorasını ise 2022 yılında “İslam Kelamında İmtihan Problemi” başlıklı teziyle tamamladı.

2004-2024 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda vaiz olarak görev yaptı. 2010-2015 yılları arasında Almanya'da din görevlisi olarak çalıştı ve bu dönemde Almanya'da Kelam çalışmalarını yakından takip ederek, çeşitli kuruluşlarda Kelam dersi verdi.

2024 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinde Dr. Öğretim üyesi olarak göreve başladı.

Lisans eğitimi süresince hafızlığını tamamlayan Barış İngilizce, Almanca ve Arapça bilmekte olup evli ve iki çocuk annesidir.

Araştırma Alanları:

- İslam Kelamında İmtihan Problemi (İnsan Merkezli bir Kelam Anlayışından Hareketle)
- İlahi Fiillerde Hikmet/Anlam
- Güncel İnanç Problemleri (New Age Akımlar, Yalnızlık Fenomenolojisi gibi..)
- Batı Literatüründe Kelam Çalışmaları
- 21.yy Modern Dünyada Müslüman Kadın
- Dijital Çağda Tanrı Anlayışı ve Kelâmî Yaklaşımlar, gibi alanlarda çalışmalar yapmakta ve dersler vermektedir.

About the Author

Dr. Ayşe BAYRAKTAR BARIŞ

She graduated from the Faculty of Theology at Ankara University in 2003. She completed her master's degree in 2007 with a thesis titled "Commanding Right and Forbidding Wrong in Islamic Theology" and her PhD in 2022 with a dissertation titled "The Problem of Divine Testing in Islamic Theology."

Between 2004 and 2024, she worked as a preacher at the Presidency of Religious Affairs. From 2010 to 2015, she served as a religious official in Germany, where she closely followed theological studies and taught courses on Kalām in various institutions.

In 2024h, she began working as an Assistant Professor at Ankara Social Sciences University.

Bariş, who completed her memorization of the Qur'an during her undergraduate studies, is proficient in English, German, and Arabic, and is married with two children.

Research Areas:

- The Problem of Divine Testing in Islamic Theology (from a human-centered theological perspective)
- Wisdom/Meaning in Divine Acts
- New Age Movements
- Kalām Studies in Western Literature
- Muslim Women in the 21st Century Modern World
- The Concept of God in the Digital Age and Theological Approaches

Kitap Hakkında

İnsan ve İmtihan

İnsanın dünyaya geliş amacı ve dünya hayatının anlamı gibi konular insanlık tarihi kadar eskidir. İnanç ve düşünce sistemleri bu ve benzeri konularda çeşitli fikirler üretmişlerdir. İlahi dinlerde vahiy ile açıklanan bu konular halen insanın zihnini meşgul etmeye devam etmektedir. İslam’a göre insan yaşamının amacı olarak kabul edilen “imtihan” kavramı da bu bağlamda tartışılan konulardan birisidir. Bu çalışmada imtihan kavramı kelami bir problem olarak merkeze alınmış ve bu kavramın insanın düşünce ve davranış dünyasındaki tesirine odaklanılmıştır. İlk bölümde imtihan kavramının analizi yapılarak kelimenin etimolojisi üzerinde durulmuş ve Kur’an-ı Kerim’deki ayetler çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Kavramla yakın ilişkili olarak kabul edilen bela, fitne ve musibet kavramları da benzer bir metotla ele alınmıştır. İkinci bölümde İslam inanç ekollerinin Tanrı tasavvurları bağlamında imtihan kavramı açıklanmıştır. Bu doğrultuda adil, mutlak iradeci ve hikmet sahibi Tanrı tasavvurlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise dünya hayatı boyunca ahlaki bir düzen kurması beklenen insanın donanım ve yeterlilikleri irdelenmiştir. Zira insanın iyiyi ve kötüyü yapabilme imkânı ile yaratılması, kendine, topluma ve âleme karşı sorumluluklarını yerine getirme bilinciyle hareket etmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu bölümde insanın hür iradesi ile ahlaki davranış içinde bulunmasının imtihanla olan ilişkisi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam; Kelam; İmtihan; Bela; Fitne; Musibet; İnsan, Tanrı; Ahlak; Özgür İrade; Sorumluluk

About the Book

The Human Being and the Divine Test

Topics such as the purpose of human existence and the meaning of life are as old as human history itself. Systems of belief and thought have produced various ideas on these and similar subjects. These topics, explained through revelation in the divine religions, continue to occupy the human mind to this day. The concept of “imtihan (trial)”, accepted in Islam as the purpose of human life, is also one of the topics discussed in this context. In this study, the concept of imtihan is centered as a theological problem, and the focus is on its impact on the realm of human thought and behavior. In the first section, the concept of imtihan is analyzed, with an emphasis on the etymology of the word and an evaluation within the framework of verses from the Quran. Concepts closely associated with it -such as bela, fitna, and musibet (destruction, temptation, and affliction)- are also addressed using a similar methodology. In the second chapter, the concept of imtihan is explained within the context of Islamic theological schools’ conceptions of God. In this regard, conceptions of God as just, possessing absolute will, and endowed with wisdom are discussed. In the third chapter, the capabilities and qualifications of human beings -who are expected to establish a moral order throughout their worldly lives- are examined. For the fact that humans were created with the capacity to do both good and evil ensures that they act with an awareness of their responsibilities toward themselves, society, and the universe. Additionally, this chapter elucidates the relationship between human free will and moral behavior in the context of the imtihan.

Keywords: Islam; Theology; Imtihan (Divine Testing); Bela (Destruction); Fitna (Temptation); Musibet (Affliction); Human; God; Morality; Free Will; Responsibility

İTHAF

*İmtihanı edilgen bir yazgı olarak değil,
ahlâkî bir sorumluluk alanı olarak gören
ve bu bilinçle mücadele edenlere ithaf olunur.*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xiii
ÖN SÖZ	xv
GİRİŞ	
1. Çalışmanın Konusu, Problemi, Önemi, Amacı ve Yöntemi	1
2. Bir Problem Alanı Olarak “İmtihan” ve Kelamla İlişkilendirilmesi	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
“İMTİHAN”IN KAVRAMSAL ANALİZİ	13
1. İmtihan Kavramı	13
2. İmtihan ile İlgili Diğer Kavramlar	18
2.1. Bela-İbtila	18
2.2. Musibet	31
2.3. Fitne	37
İKİNCİ BÖLÜM	
İNANÇ EKOLLERİNİN TANRI TASAVVURU BAKIMINDAN	
İMTİHAN ANLAYIŞI	61
1. Adil Tanrı Tasavvuru ile Ahlaki bir Âlemin İmkânı ve İmtihan Anlayışı	66
1.1. İlâhi Adalet Bağlamında Tanrı’nın Fiilleri	69
1.2. İlâhi Lütuf Bağlamında İnsanın Sorumluluğu	83
2. Mutlak İradeci Tanrı Tasavvuru ile Müdahale Edilemez Bir Âlem ve İmtihan Anlayışı	90
2.1. İlâhi Bilgi Bağlamında İnsanın Sorumluluğu	93
2.2. Mutlak Kudrete Taalluk Eden İnsan Fiilleri	95
3. Hikmet Sahibi Tanrı Tasavvuru ile Akledilebilir Bir Âlemin İmkânı ve İmtihan Anlayışı	102
3.1. İlâhi Fiillerde Hikmetin Anlamı	104
3.2. İnsanın Fiillerinde Özgürlüğün İmkânı	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHLAKİ BİR ÖZNE OLARAK İNSANIN KAYNAKLIK ETTİĞİ

DÜZENDE İMTİHAN	117
1. İnsanın Kendisiyle İmtihanı	125
1.1. İnsanın Doğası/Fıtratı ve Yönelimler Alanı	128
1.2. İnsanın İradesi ve Seçimler Alanı	139
1.3. İnsanın Aklı ve Değerlendirmeler Alanı	152
2. İnsanın Diğer İnsanlarla İmtihanı (Ahlaki Kötülükler)	162
2.1. İnsan ve Aile	170
2.2. İnsan ve Toplum	175
3. İnsanın Tabiatla İmtihanı (Doğal Kötülükler)	181
3.1. Doğal Afet ve Felaketler	182
3.2. Hastalıklar	193
3.3. Engellilik ve Kalıtsal Hastalıklar	206
3.4. Dini Başa Çıkma Metodu Olarak İmtihan Olgusu	218

SONUÇ	223
--------------	-----

KAYNAKÇA	227
-----------------	-----

DİZİN	247
--------------	-----

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: Bin, İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
der.	: Derleyen
edt.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
krş.	: Karşılaştırınız
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nşr.	: Neşriyat, Neşreden
OMÜ	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
s.	: Sayfa
sdş.	: Sadeleştiren
sy.	: Sayı
şrh.	: Şerh, Şerh eden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik
tlf.	: Telif
tlk.	: Ta'lik
trc.	: Tercüme
tsh.	: Tashih
t.y.	: Tarih yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri, Ve devamı
y.	: Yıl
y.y.	: Yayıncı/Yayınevi/Yer yok
yay.	: Yayıncılık, Yayınları

ÖN SÖZ

İnsan, hayatı boyunca karşılaştığı olayları anlamlandırma çabası içindedir. Bu çaba, yalnızca yaşananları açıklama ihtiyacından değil; aynı zamanda kendisini, sınırlarını ve sorumluluğunu kavrama arzusundan doğar. Bu arayışın merkezinde yer alan kavramlardan biri ise “imtihan”dır.

Günlük dilde sıklıkla kullanılan bu kavram, çoğu zaman insanın karşılaştığı acı ve zorlukları açıklayan bir ifade olarak karşımıza çıkar. Bir kayıp, bir hastalık ya da bir kırılma anı, çoğu zaman “imtihan” olarak adlandırılır. Ancak bu kullanım, kavramın anlam alanını daraltmakta ve onu çoğunlukla edilgen bir kabulleniş biçimine indirgemektedir. Bu çalışma, tam da bu noktadan hareketle ortaya çıkmıştır.

İmtihan kavramının yalnızca yaşanan zorluklarla sınırlı olup olmadığı, insanın bu süreçteki rolünün ne olduğu ve Kur’ân’ın bu kavrama nasıl bir anlam yüklediği soruları, bu metnin temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar, zamanla daha geniş bir düşünsel çerçevenin oluşmasına zemin hazırlamış ve imtihan kavramının yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Bu kitapta imtihan, yalnızca başa gelenlerin açıklaması olarak değil; insanın seçimleri, sorumlulukları ve ahlâkî yönelimi ile doğrudan ilişkili bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu yönüyle imtihan, pasif bir kader anlayışının değil; aktif bir varoluş bilincinin kavramı olarak değerlendirilmiştir.

Elbette bu çalışma, nihai cevaplar sunma iddiasında değildir. Aksine, okuyucuyu daha derin düşünmeye, yerleşik kabulleri sorgulamaya ve kendi hayatına bu perspektiften yeniden bakmaya davet etmektedir. Çünkü bazı sorular, cevaplarından daha değerlidir; zira insanı dönüştüren, çoğu zaman bulduğu cevaplar değil, sormaya cesaret ettiği sorulardır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkı sunan hocalarıma, düşünsel yolculuğumda beni besleyen metinlere ve her şeyden

önemlisi, hayatı yalnızca yaşayan değil, anlamaya çalışan insanlara teşekkür ederim.

Bu kitabın, imtihan kavramını yeniden düşünmeye vesile olması ve okuyucunun kendi varoluşuna dair sorularını derinleştirmesi en samimi temennimdir.

Dr. Ayşe Bayraktar BARIŞ

Ankara, Nisan 2026